

Телійчук В.Г.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організовані злочинні угруповання перетворились на симбіоз ділків тіньової економіки, озброєних груп, що обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів. Сьогодні динаміку і структуру злочинності, поряд із традиційними причинами й умовами, продовжують визначати криміногенні фактори, що впливають із труднощів соціального й економічного розвитку суспільства. На цьому фоні відбулося відхилення ціннісних орієнтирів окремих груп населення в бік протиправного способу життя, що призвело до зміцнення такого суспільно небезпечного явища як організована злочинність. Наявність злочинності, її поширення серед усіх верств населення та, відповідно, її деструктивний вплив на майже всі процеси, що відбуваються в державі, спонукає правоохоронні органи постійно вдосконалювати методи та заходи протидії останній. Сьогодні в Україні відбуваються процеси розвитку та становлення правової, демократичної держави, але, на жаль, вони супроводжуються соціально-економічною та культурно-етичною кризами у суспільстві, що, в свою чергу, призводить до підвищення рівня злочинності. Проблема поширення злочинності була раніше й залишається дотепер досить актуальною для українського суспільства та потребує негайного реагування з боку вповноважених державних правоохоронних органів.

Насамперед необхідно усвідомлювати, що процес розбудови суверенної держави неможливий без ефективної роботи її правоохоронних органів, без відповідних дієвих правових інститутів, без використання усіх наявних можливостей [1, с.40-41].

Питанням оперативно-розшукової протидії злочинів присвячені роботи А.І. Алексєєва, О.М. Бандурки, В.В. Баранова, Є.І. Борділовського, І.В. Бризгалова, С.С. Галахова, В.О. Глушкова, Є.А. Дидоренка, І.П. Козаченка, Д.Й.Никифорчука, А.Г. Лекаря, В.С. Овчинського, С.С. Овчинського, В.В. Мишка, О.В. Кириченка, та ін. Проблемам оперативно-розшукової протидії організованим злочинностям були присвячені роботи О.М. Бандурки, В.Я. Горбачевського, В.О. Глушкова, Л.Ф. Гули, А.І. Гурова, Н.С.Карпова, І.П. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, О.В. Кириченка,

А.Г. Лекаря, А.І. Алексєєва, С.В. Діденка, Е.О. Дідоренка, С.С. Овчинського, Д.Й. Никифорчука, Н.Є. Філіпенко та інших.

Утім, на сьогодні у цій сфері існує безліч проблемних питань, які вимагають термінового розв'язання.

Як відомо, у протидії злочинності застосовуються негласні сили, засоби, форми та методи ОРД. На жаль, застосування негласного апарату, засобів, методів і форм ОРД інколи призводить до дій, які межують з порушенням законів. У зв'язку з цим оперативно-розшукова діяльність, як і будь-яка діяльність, потребує обов'язкового правового регулювання, а процес застосування елементів оперативно-розшукової тактики у протидії злочинності, на нашу думку, – особливого.

Дослідження питання, що вивчається, показує, що важливе значення для правильного розуміння призначення та змісту ОРД має визначення меж правового регулювання, від якого, у свою чергу, залежить дієвість пошукової роботи і, відповідно, діяльність заходів щодо запобігання злочинам, які вчиняються окремими особами, та їх припинення, а також гарантованості захисту прав і свобод громадян, які потрапили в поле зору оперативних підрозділів [2, с. 338-339].

Положення ч.2 ст.7 Закону України «Про ОРД» визначають, що: «у разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України». Надалі, у випадку, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб слідчий проводить вже негласні слідчі (розшукові) дії, або доручає їх проведення оперативним підрозділам. Зважаючи на те, що НС(Р)Д за змістом аналогічні відповідним оперативно-розшуковим діям, то оперативний уповноважений не може їх проводити, адже за кримінальним провадженням заходи трансформувалися (видозмінилися, перетворилися) в слідчі дії, а оперативні підрозділи здійснюють негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні тільки за письмовим дорученням слідчого чи прокурора. Крім цього, відповідно до п. 2 ст.41 КПК України «співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою...».

Необхідність невідкладно направити зібрані матеріали стосовно окремих осіб до відповідного органу досудового розслідування у разі виявлення ознак злочину майже не викликає сумнівів, але при оперативному документуванні злочинів, вчинених групою осіб зміст правової норми є дещо не коректним, адже на практиці оперативний підрозділ при виявленні таких ознак – фактичних даних про окремих осіб змушений переривати ініціативний пошук

і направляти матеріали в слідчий підрозділ, після чого без письмових доручень слідчого, прокурора не можливо проводити оперативно-розшукові заходи аналогічні негласним слідчим (розшуковим) діям.

Зазначені правові положення перетворюють ініціативну діяльність оперативних уповноважених у пасивну, з очікуванням письмових доручень слідчого на проведення НС(Р)Д, що не сприяє активізації протидії злочинності. На практиці, крім цього, особам, які вчинили злочин з початком досудового розслідування інколи стає відомо про їх переслідування і вони починають більш активно протидіяти слідчій діяльності, в той час, коли ще не завершено документування їх злочинної діяльності, не забезпечено достатню базу для доказування. Новий підхід до оперативно-розшукової діяльності, під час якої не досягнувши необхідного результату її зобов'язують переривати, а по суті зупиняти є, на наш погляд, не виваженим і потребує зміни в сторону правового забезпечення досягнення оперативними підрозділами такого результату, який би створив основу судової перспективи майбутнього кримінального провадження [3].

Система слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, передбачена в новому КПК України, є унікальною і найбільш досконалою, порівняно із законодавством як країн СНД, так і Європи, та в перспективі надасть можливість проводити досудове розслідування з найбільшою ефективністю та в максимально короткі проміжки часу.

Проте, зміни, внесені до Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, значно звузили поле діяльності оперативних підрозділів, які свої знання та професіоналізм у протидії злочинності могли б використати у більшій мірі, за умов належної правової регламентації її ведення [2, с.338-343].

В умовах побудови сучасної правової держави проблеми захисту її громадян від злочинних посягань, а також протидії спробам криміналізації суспільства, нейтралізації негативних соціальних тенденцій набувають першочергового значення. У цьому контексті особливо гострими є питання оперативно-розшукової протидії злочинності, запобігання злочинам та іншим правопорушенням, профілактичної роботи з населенням. Нині констатуємо відсутність серйозних успіхів у справі протидії організованим злочинності, що не може в остаточному підсумку привести до корінного зламу негативних тенденцій і якісній зміні кримінологічної обстановки. Такий стан речей є наслідком: відставання правової бази від потреб правоохоронної практики; недоліків у діяльності правоохоронних і контрольно-наглядних органів, насамперед їхньої роз'єднаності, відтоку професійних кадрів, нерозв'язаності проблем матеріально-технічного і фінансового забезпечення; складної криміногенної ситуації в регіоні; руйнування системи профілактики злочинів; відсутності взаємодії між інститутами державної влади і громадянського суспільства [4, с.90].

Ми цілком згодні з А.С. Омель'яненком, що суттєві та важливі нововведення в сфері кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяль-

ності однозначно направлені на вдосконалення відповідної діяльності правоохоронних органів, наближення організаційно-правових форм її здійснення до світових та європейських стандартів шляхом «зрощення» оперативно-розшукової діяльності із кримінальним процесом. Утім, нововведення, зміни до законодавства не в повній мірі відповідають потребам та можливостям практики. Правова процедура, підстави, форми та порядок «трансформації» оперативно-розшукової в слідчу діяльність через правовий механізм проведення негласних слідчих (розшукових) дій потребує більш чіткої регламентації та удосконалення. Зміни у законодавстві повинні враховувати національні інтереси, що полягають у збалансованій діяльності правоохоронних органів, компетенція і порядок дій яких повинна чітко бути визначена законодавством, ґрунтуватись на підставі глибоких наукових досліджень із вказаної проблематики, а також повинні враховувати думки провідних науковців та практиків [3].

1. Албул С.В. Основи оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. / С.В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. - Одеса : ОДУ-ВС, 2016. - 270 с.

2. Телійчук В.Г. Теоретико-правові та практичні проблеми оперативно-розшукового законодавства / В.Г. Телійчук // Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 квітня 2017 р.). Кропивницький : «КОД», 2017. – с.338-343.

3. Омеляненко А.С. Актуальні проблеми направлення матеріалів оперативно-розшукової справи до органу досудового розслідування за новим КПК України / А. С. Омеляненко // Юридична наука. - 2014. - № 12. - с.158-167. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2014_12_15.

4. Телійчук В.Г. Нормативно-правові акти підзаконного характеру як складова частина нормативного регулювання оперативно-розшукової протидії грабездам і розбійним нападам / В.Г. Телійчук // Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам: матеріали наук.-практ. семінару (Дніпро, 25 травня 2017р.) – Дніпро: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2017. – с.87-91.

Трясун П.Р.

аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Київ)

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ХУЛІГАНСТВА, ВЧИНЕНОГО ГРУПОЮ ОСІБ

Будь-який соціум завжди намагається жити за встановленими правилами поведінки, проте немає жодної людської спільноти, в якій би зазначені правила не порушувалися. Сучасні реалії нашої держави вказують на усклад-